

Forskningsetiske problemer i REK og NEMs randsoner

Storfellesmøtet 2025

Grethe Netland
Vitenskapsombud, UiO
Medlem i REK Sør-Øst D

14. oktober 2025

Tema

Spørsmål til diskusjon:

- Kan REK/NEM ha noen rolle i å forebygge problemene i REK/NEMs randsoner?

Men først:

- Kort om Vitenskapsombudet (bakgrunn og rolle)
- Type saker/henvendelser fra helsefaglige og medisinske fagmiljøer
- Generelle observasjoner

Bakgrunn

- Forskningsetikkloven (2017)
 - Regulerer organiseringen av arbeid med forskningsetikk (om opplæring i forskningsetikk, behandling av brudd på forskningsetiske normer og om nasjonale komiteer for forskningsetikk)

UiOs oppfølging av loven:

- Et styrket institusjonelt fokus på forskningsetikk
- Blant tiltakene var å etablere ordning med et Vitenskapsombud
- Ombudet var på plass medio 2019

Rollen

Formålet

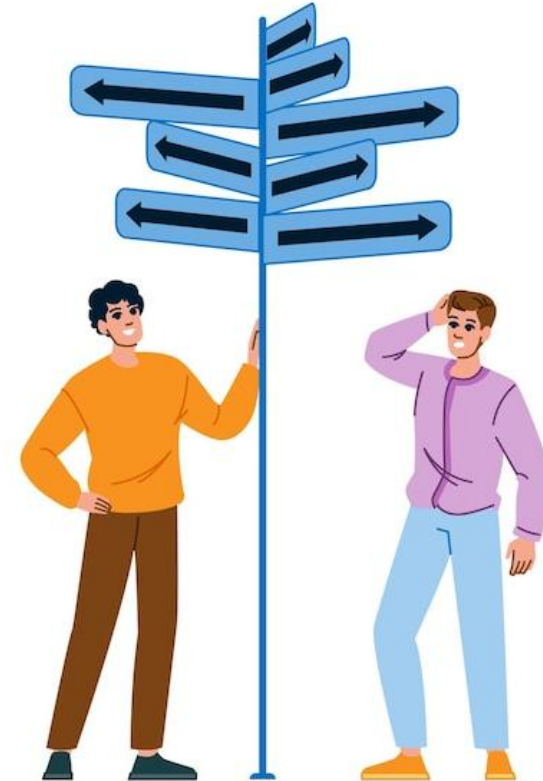
- Gi råd og veiledning i saker og spørsmål som har å gjøre med forskningsetikk
- Tilby megling mellom parter i saker som har kjørt seg fast

Rollen

Som veileder og rådgiver:

- Peke på relevante forskningsetiske normer og reflektere over hvordan de skal forstås
- Bistå med å identifisere relevante forskningsetiske problemstillinger i saken
- Foreslå og diskutere mulige måter å ta saken videre på, og reflektere over opp- og nedsider ved de ulike alternativene

Rollen

For hvem?

- Vitenskapelig tilsatte – faste og midlertidige
- Ledere
- Administrativt ansatte i forskningsstøtte-funksjoner
- Eksterne

Type saker/henvendelser fra helsefaglige og medisinske fagmiljøer:

- Forfatterskap/medforfatterskap
 - Krav om medforfatterskap som noen mener er ufortjent
 - Utelukkelse fra forfatterlisten på tynt grunnlag
 - Uenighet om forfatterrekkefølgen

Type saker/henvendelser fra helsefaglige og medisinske fagmiljøer:

- Mistanke om plagiat
 - Kan dreie seg om kopiering av tekst fra andres artikler/bøker, tyveri av ideer, forskningsdesign eller prosjektbeskrivelse
 - Hvis mulig – bidra til å klarlegge om det foreligger plagiat eller ikke (og i hvilken grad)
 - Gi råd om hvordan man kan gå videre med mistanker om plagiat

Type saker/henvendelser fra helsefaglige og medisinske fagmiljøer:

- Databehandling, sikker lagring, datatilgang, deling, samtykke, f.eks.
 - Hvem «eier» dataene?
 - Hvem har rett til å bruke innsamlede data?
 - Er samtykke nødvendig?
 - Er «passivt» samtykke tilstrekkelig?
 - Spørsmål rundt risiko for identifisering av deltakere

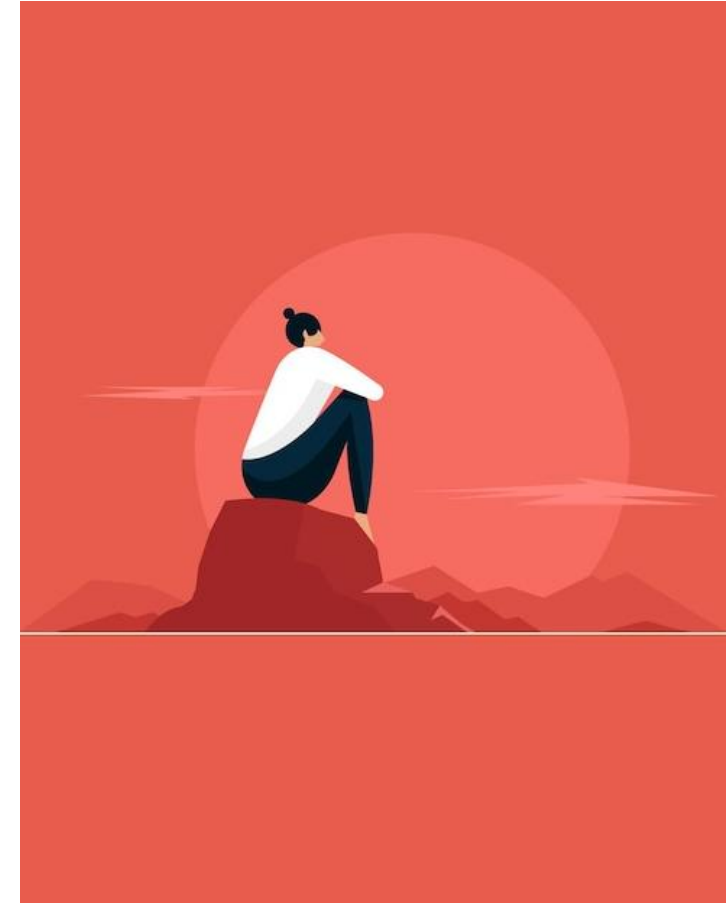
Type saker/henvendelser fra helsefaglige og medisinske fagmiljøer:

- Samarbeidsproblemer
- Maktubalanse – junior/senior-problematikk med forskningsetiske implikasjoner
- Mangel på anerkjennelse av bidrag, f.eks. i arbeid med å søke eksterne midler
- Hjelp – prosjektet mitt faller utenfor REKs mandat – men jeg trenger etisk forhåndsgodkjenning!

Generelle observasjoner

Forskningsetiske problemer knyttet til:

- Meritterings-normer
- Kvantitet fremfor kvalitet
- Publikasjons- og publiseringsvekst
- Konsekvenser av åpen tilgang
- Politisk innblanding i forskning
- KI
- Tvilsom samfunnsnytte
- Interessekonflikter

Kan REK/NEM forebygge problemene i randsonen?

Først: Hva vi typisk konsentrerer oss om i dag

- Forskningsleders kvalifikasjoner og ansvarlig institusjons egnethet
- Innenfor/utenfor mandat
- Protokollenes kvalitet
- Metodens egnethet
- Fritak fra samtykke
- Informasjons- og samtykkeskrivene
- Samfunnsnytt
- Lovlighet

Kan REK/NEM forebygge problemene i randsonen?

Om noe – hva kan vi gjøre? Åpner den reviderte helseforskningsloven for flere «jaktmarker»?

- Ta inn andre typer prosjekter?
 - Utvide hva som faller inn under helseforskning?
- Gå lenger i å gi råd?
- Stille flere spørsmål ved samfunnsnytteten?
- Stille flere spørsmål ved bindinger?
- Andre forslag?

